

Suomen yliopistojen rehtorien neuvostolle

Asia: Tampereen yliopiston tarjous väitöskirjojen julkaisemisesta verkossa

Yliopistokirjastojen neuvosto käsitteli kokouksessaan 24.5.1999 rehtorien neuvoston 12.5.1999 päivätyä kirjettä sekä sen liitteenä ollutta Tampereen yliopiston tarjousta.

Neuvosto totesi, että Tampereen yliopiston tarjous hoitaa väitöskirjojen elektronista julkaisemista ja levittämistä myös muiden yliopistojen puolesta saattaa olla hyvä ratkaisu sellaisissa tapauksissa, joissa jokin toinen yliopisto haluaa ostaa tämän palvelun sen sijasta, että ryhtyisi hoitamaan toimintaa itse. Tampereen yliopiston tarjous ei kuitenkaan soveltune yleisratkaisuksi ainakaan varsinaisen julkaisemisen osalta kaikille yliopistoille, koska useat yliopistot ovat jo käynnistäneet oman elektronisen julkaisutoimintansa ja ovat eräissä tapauksissa kehityksessään jo varsin pitkällä.

Organisatorisesti väitöskirjojen verkkojulkaiseminen voidaan jakaa kolmeen eri vaiheeseen, jotka ovat

- varsinainen julkaiseminen eli väitöskirjan elektronisen laitoksen tuottaminen
- levittäminen (mukaan lukien tarvepainatus) ja
- pysyvä arkistointi

Koska sekä levittäminen että pysyvä arkistointi on otettava huomioon jo julkaisuvaiheessa, julkaiseminen vaatii todennäköisesti paikallisen organisaation, joka joko tuottaa julkaisun tai ainakin varmistuu siitä, että julkaiseminen tapahtuu standardien mukaisesti. Levittäminen edellyttää verkkoon asettamisen lisäksi yhteyksiä tarvepainatukseen, koska väitöskirjan tarkastus ja hyväksyminen yleensä edellyttävät myös tiettyä määrää paperilla olevia kappaleita. Verkkolevitys voi olla maksutonta tai maksullista. Maksullisuus edellyttää levityskanavan, joka kykenee hoitamaan sen edellyttämät toimenpiteet. Tampereen yliopiston levityspalvelu voinee hoitaa sekä maksullisen että maksuttoman levityksen. Mahdollisia muita levityskanavia voivat sen lisäksi tulevaisuudessa olla Kansallinen elektroninen kirjasto sekä maksullisia julkaisuja varten kehitettävä Elektra-palvelu.

Asianmukaisesti järjestetty elektroninen julkaiseminen edellyttää julkaisujen pysyvää säilyttämistä. Sitä tarvitaan sekä julkaisujen pysyvän olemassa olon takaamiseksi että julkaisujen autenttisuuden varmistamiseksi. Autenttisuuden varmistaminen on elektronisten julkaisujen osalta olennaisesti vaativampi tehtävä kuin painettujen julkaisujen ollessa kysymyksessä. Autenttisuuden ohella on myös julkaisun eri versiot

kyettävä tunnistamaan jopa niin, ettei edes tekijällä itsellään ole mahdollisuutta muuttaa niitä jälkikäteen.

Pysyvä säilyttäminen on tulevaisuudessa tarkoituksenmukaisinta perustaa elektronisten julkaisujen vapaakappalekokoelman varaan. Vapaakappalelakia ollaan uusimassa niin, että laki tulee käsittämään myös kaikenmuotoiset elektroniset julkaisut. Pysyvän arkistoinnin edellyttämiä investointeja ei näin tämän johdosta ole välttämätöntä tehdä kovin monessa paikassa, koska vapaakappaleitten pysyvää arkistointia varten luotujen ratkaisujen avulla voidaan hoitaa edullisimmin myös muunlaista pysyvää säilytystä. Paikalliset toimenpiteet voidaan silloin rajoittaa ajankohtaisen käytön järjestämiseen.

Koska elektronisen julkaisemisen muodot eivät ole vielä vakiintuneet, on toistaiseksi tarkoituksenmukaisinta kokeilla soveliaimman ratkaisun löytämiseksi useita erilaisia malleja, mikä ei tietenkään saa sulkea pois yliopistojen välisiä yhteistyöjärjestelyjä. Pitkän tähtäyksen ratkaisun löytämiseksi on syytä seurata kehitystä eri yliopistoissa sekä Suomessa että muualla. Kansallisen elektronisen kirjaston ohjelman (FinELib) rahoituksella valmistellaan yliopistoille käytännön tason suosituksia sekä menettelytavoista että standardeista elektronista julkaisutoimintaa varten.

Yliopistokirjastojen neuvosto toivoo, että Tampereen yliopiston aloite voisi tehostaa yliopistojen yhteistyötä verkkojulkaisemisen alueella.

Puheenjohtaja Esko Häkli

Sihteeri Henna Lehtinen